

vettes. külügyminiszterség.

iszteri [i-ü] mn
minisztertől származik, tőle vég-
pcs., öt megillető. ~ átirat, be-
id, expozé, nyilatkozat, sajtófoga-
; ~ tárcsa. || a. ~ értekezlet:
ülügyminiszterének értekezlete.
iszteriüm [i-ü] fn
gyminiszter vezetése alatt levő,
gyeivel foglalkozó miniszteriüm.
nagyar, az osztrák, a svéd, a szov-
ban dolgozik. || a. Ennek dol-
sz ~ örömmel fogadta a hírt.
igymiszteriüm épülete, helyi-
rendezett sajtófogadás. A ~ előtt

iszteriümi.

fn
rég) Vmely falakkal körülvett
falain kívül eső része; külső
ök hírére a ~ népe bemenekült
é. □ [Prágának] ezen részén
os nincs. KAZ.
óban) A város külső területén,
városrész. Budapest ~ai. Javult
edése, fejlődött az üzlethálózatuk.
n közel, mondhatni, külvárosban
űszakánkint Sztambul külvárosá-
t. KRÚDY

mn
an (2) levő, oda tartozó, vele
n álló, onnan származó. Sűrt-
villamosjáratokat. □ Mélyen
a... A külvárosi szürke bér-
u. A vámon túl, egy külvárosi
acsorának. KO. Észre sem vette,
külvárosi utcákban csatangol.

s.

fn
nak az a része, amely az egyé-
közösség(ek)nek vmiképpen el-
elt tartózkodási helyén kívül
(I. 1) világ. Beomlott a bánya,
inden összeköttetés a ~gal. Az
elzárta a ~tól. □ Shakespeare
tjuk lakul, Hogy, míg zajával
; Ne halljuk itt a külvilág zaját,
ainkat elveri. VÖR. A távol kéklő
él... egy nő, ki semmit sem
gról. JÓK.
rod) Az ember tudatán kívül és
nül létező anyagi tárgyak és
szessége, kölcsönös összefüggé-
írhetetlen közel jön, ránk telepszik
úgy hurcolom mint fojtó, földre-
uhát. SZAL.

kuviug, mint valami ezüst kod tört magának
utat a föld alatti sűrű sötétségbe. JÓK.

külzet [e] fn -et, -e [é, e] (hiv)

A hosszában összehajtott folyamodvány,
beadvány külső oldala, melyen legtöbbször
a címzett, a beadó neve, lakása, a beadvány
tárgya, a csatolt mellékletek (száma) és a
kezelési dátumok vannak feltüntetve. A bélye-
get a kérvény ~ére ragasztotta. || a. Ennek
külső alakja, rendje. Nagy gondot fordított
a kérvény ~ére.

külzeti.

künn hsz (rég, táj, irod) Kinn.

künt hsz (rég, táj, irod) Kinn.

küinti.

kürt fn -öt, -je [e]

1. (Zene) Többszörösen körbe hajlított
rézesből készült, egyik végén tölcseresz-
rűen kiszélesedő, billentyűzettel felszerelt
fúvóhangszer. Belefűj a ~be; játszik a ~on.
A ~öt főleg szimfonikus zenekarokban hasz-
nálják. || a. (Zene) E hangszeren való játék.
~öt tanul.

2. (Természetes) ~: fémából, fából v.
állatok szarvából készített, rendsz. jeladásra
való, billentyűzet nélküli fúvóhangszer,
amelyen az alaphangon kívül csak annak
természetes felhangjai szólhatnak meg. → Ha-
vasi ~; ünnepi ~; harsog, szól a ~. ~je a
nyakába van akasztva. □ A kürt harsogását,
A nyihogó paripák szökését Bátor vigyázom.
BERZS. Megperdült a dob, és megharsant a
kürt. GÁRD. Csengő csengett, kürt riadt, | dobok
dobogtak. BA.-DAN. || a. (Kat) <Zene-
karon kívül, jeladásra v. meneteléskor
haszn. > természetes trombita (1).

3. (Műsz) <Gépkocsin, hajón> levegő v.
gőz fúvásával hangot, ill. ezzel jelt adó esz-
köz; duda. || a. (Műsz) <Gyárban, üzem-
ben> a munkaidő kezdetének és végének jel-
zésére haszn. ilyen jelző eszköz. Elektromos ~;
kézi ~. □ Messze gyárnak bűg a kürtje És
munkások andalognak Hazafelé. JU.

4. E hangszer v. eszköz hangja. Távoból
hallatszik a hajó ~je. □ Távoli kürtöket hal-
lott... kietlen messzeségből. KAR.

5. (Bonc) Eustach (ius)-~: a fül dobüre-
gét a garattal összekötő tölcsereszű járat.

Ö: 1. ~fúvás; ~hang; ~jel; ~riadó;
~zene; 2. angol~; autó~; ivó~; kód~;
méh~; posta~; szárny~; vadász~; villany~.

kürtő fn -t, -je [e] (Ép)

1. Nyílt tűzhelyek fölött levő, fölfelé
szűkülő, tölcsereszű nyílás, amely a füstöt
a kéménybe v. a szabadba vezeti. A füst
vastagon száll fel a ~ben. □ Kössétek fel öt
Palotája kürtőjébe s gyujtsatok Alatta lángot!
VÖR. Szétfeszített könyökkel és térdekek kezdé
felkapaszkodni a kürtő szűk torkába. JÓK.

3. (nep) Kalyhacsó.

4. (Műsz) Felfelé szélesedő, kéményforma
cső v. nyílás, a füst elvezetésén kívül főleg
szellőztetésre v. gáz elvezetésére.

Ö: ~dugó; ~nyílás. kürtős.

kürtőkalap fn (rég, biz)

Cylinder (1). □ Egy miniszteriümi küldött-
ségben... Kornél is ott állt, kürtőkalapban.
KO.

kürtőkalapos.

kürtől ige -t, -jön

1. tn Kürttel hangot, jelt ad. ~ a kanász, a
vadász. □ Kürtől a posta; megjött s megyen.
AR.

2. ts (átv, rosszalló) Rendsz. feltűnő for-
mában, nagy hűhóval hirdet vmit, hírvérest
csap vminek, vmi mellett. Világgá ~ vmi:
nagy hűhóval, feltűnő formában nyilvános-
ságra hoz, hirdet, mindenkinek tudomására
hoz vmit. □ Hírlapok is kürtölék tervedet.
VAS Minő derék fiú! kürtölte a világ. TOM.
Ik: ki~; szét~; tele~. kürtölő: kürt-
ölt; kürtöltet.

kürtölés fn -t, (-ek), -e [é, e]

1. A kürtől igével kifejezett cselekvés;
kürt, trombita fújása. Majd megszaktad a
tüdeje a nagy ~ben. A ~t gyakorolja. || a. Az
így keletkezett hang; kürtész. Az első
~re felbredtünk. Majd megsüketültem a
folytonos ~tól. □ A városban köröskörül
hangzott a zaj, a kürtölés. JÓK.

2. (átv, rosszalló) A (ki)kürtöl igével kife-
jezett cselekvés, eljárás, megnyilatkozás; az a
cselekvés, hogy vmit (ki)kürtölnek, hangosan,
nyíltan híresztelnek. Vminek világgá ~e.

kürtös fn és mn

1. fn -t, -ök, -e [e]

1. (Kat) Trombitás (1. a). A ~ tele tüdővel
fújta a kürtöt. □ Dobó... a falu két bejárójára
két kürtöst küldött. GÁRD.

2. (Zene) <Zenekarban> kürtön (1) játszó
zenész. Tehetséges, ügyes ~.

II. mn (ritk) Kürttel ellátott, fölszerelt.
□ Éjjel... kürtös őrzárók cirkáltak. JÓK.
Néhány perc múltván hallatszott, ahogy vág-
tatást [= vágatva] térnek vissza a kürtös
vitézek. GÁRD.

kürtösi.

kürtősfánk fn kürtősfánk (nep)

Kürtőskalács. □ Sehol olyan kürtősfán-
kot... nem lehet találni, mint nemzeti
Kalondainé nagyszonyomnál. JÓK. Kürtős-
fánk... mindig volt karácsonyestre. MÓ.

kürtőskalács fn kürtőskalács (nep)

Henger alakú bádogra v. fára csavarva
megsütött, csőszzerű lelesztos, vajás sütemény.
~ot süt. □ Mihály leányom!... Maradj a
konyhában. Vigyázz a kürtőskalácsra! JÓK.
kürtőskalácsos.

hangzó hangja. □ Előtte való estén nagy
kürtész mellett kihirdetik, hogy holnap...
ünnep lesz. JÓK. Ők... rendezék be a
helyiséget, ahol esti kürtész után, az örök
figyelmének kijátszásával a titkos bankettel
tartottuk. KUNCZ || a. Harci riadóként
fújt kürtjel. ~ jelezte a támadás megkezdését.
□ Óh, kiket a hadi zaj, kiket a bús tárogató-
hang S rettenetes kürtész őbreszt, nagy lelki
vezérek. Hagyjatok egy kissé távoznom harci
mezőről. VÖR.

kürtészavas.

küsz fn -t, -ök, -e [e] (All)

Apró, édesvízi hal; a horgászok csali-
hálnak használgák (Alburnus alburnus; A.
lucidus). □ Kibérli a Balatont s télen a jég
alatt halásztat benne!... Tavaszra úgy kipusz-
títja... hogy nem marad abban... egy
küsz sem, nemhogy fogas. JÓK.

küszködés fn -t, -ek, -e [é, e] (rég írva:
küzködés is)

Ált. a küszködik igével kifejezett cselek-
vés, tevékenység, megnyilvánulás; az a
tény, hogy vki, vmi küszködik vkivel, vmi-
vel; viaskodás, harc; bajlódás, vesződé.
Az akadályokkal, bajokkal, betegséggel, gon-
dokkal, a hullámokkal, nehézségekkel, a nehéz
feladattal, a sok gyerekkel, a viharral való ~.
Sok ~ után sikerült partra jutnia. Hosszas
~ után végre legyűrt ellenfelét. Nagy ~sel
boldogult csak az iskolában. □ Haza tartok én,
hogy végre valahára Sok küzködés után legyünk
egymás párja. PÉT. Sok vidám csínyjét, nagy
küzködését Sorra beszéli, kacagva vígan. KAF.
|| a. Olyan állapot, helyzet, életkörülmény,
amelyben sokat kell vkinek küzködni.
Élete csupa ~. Kimerítette a ~. Belefáradt
a ~be.

küzködéses.

küzködik tn ige -tem [e], -őt -jék (-jön)
(rég írva: küzködik is)

1. Kitartóan, a nehézségekkel újra meg
újra szembezállva küzd, hogy előbbre
haladhasson, kitűzött célját elérhesse. Addig
~őt, míg felkúszott a hegyre. Sokat ~őt, míg
csónakjával partot ért. || a. (nep) Az élet
bajaival, gondjaival több-kevesebb ered-
ménnyel harcol, bajlódik. [Hogy vagytok?] —
~ünk. Évekig ~tek, míg a lakást beren-
dezhették maguknak. □ Ha majd
a bőség kosarából Mindenki egyaránt vehet...
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk, | Mert
itt van már a Kánaán! És addig? addig nincs
megnyugvás, Addig folyton küzködni kell.
PÉT. Egyszerű kunyhó, ott keleten |... Oda
sovány e fáradt tetem: Küzködöm, várok,
míg tehetem. AR. A krumpli úgy nő, ha
kapálják! | Ott nincs hiba, hogy küzködünk,
... | bérünk van, nincsen örömrünk. JÓZS.

* Somn - Nyele Enkel...
IV. MTA - Budapesti Kiadó
BP. 1961